

Proiectul european CAPEvFAIR. ERASMUS+ CONTRACT Nr. 2015-1-FR01-KA202-015268

IO3. INSTRUMENTE DE EVALUARE

EVALUAREA VULNERABILITĂȚII MAMELOR ȘI COPIILOR ACESTORA ÎN PERIOADA PERINATALĂ

Autori

Rosanna Cima, Chiara Sità, Elena Migliavacca, Maria Livia Alga
Stéphanie Destandau, Chantal Hiriart, Christiane Expert, Richard Thibaut, Léonie James, Anne-Marie Doucet-Dahlgren
Nuria Fuentes-Peláez, Crescencia Pastor, M^aAngels Balsells, M^aCruz Molina and Anna Mundet
Daniela Cojocaru (UAIC Iasi), Stefan Cojocaru (HoltIS), Alexandra Galbin (HoltIS), Simona Trofin (HoltIS), Iuliana-Odeta Zagan (HoltIS).

Introducere.....	3
<u>A) Specificitatea acestei etape în cadrul complexității proiectului CapevFair.....</u>	<u>4</u>
B) Principalele modele și abordări de evaluare din cadrul instrumentelor.....	7
-ABORDĂRILE PARTICIPATIVE: cine evaluează?.....	7
-EVALUAREA CA PRACTICĂ REFLEXIVĂ.....	9
- EVALUAREA COMPETENȚELOR PARENTALE ALE MAMEI	9
-ABORDĂRI ECOLOGICE: necesitatea de a-și pune întrebări cu privire la contexte	11
ABORDARE MULTIDISCIPLINARĂ.....	14
C) Analiza instrumentelor	14
Unde se evaluează vulnerabilitatea	15
CINE o evaluează.....	19
Ce se evaluează?.....	24
Cum se evaluează.....	28
F)Bibliografie	34

Introducere

Acest text este fructul muncii a patru echipe de profesioniști de naționalități diferite angrenați atât în partea practică, cât și în cea teoretică a problemei mamelor și copiilor acestora aflați în situații de vulnerabilitate în perioada perinatală.

Luând drept punct de plecare un recensământ al instrumentelor utilizate în practica profesională de către fiecare echipă pentru a evalua vulnerabilitatea tinerelor mame și a copiilor acestora, prezentul document are drept scop analizarea acestor instrumente în contextul referințelor teoretice și depistarea aspectelor complementare și a diferențelor.

Iată în continuare cele **cinci părți** ale documentului:

- A) Descrierea specificității acestei etape în cadrul complexității proiectului CapevFair
- B) Prezentarea modelelor și abordărilor comune tuturor instrumentelor analizate
- C) Analiza instrumentelor cu scopul de a pune în evidență aspectele complementare și diferențele
- D) Descrierea instrumentelor
- E) O bibliografie pentru a aprofunda câteva aspecte ale proceselor de evaluare a vulnerabilității

Cum se utilizează acest text? Lectura sa servește la:

- oferirea unor instrumente de evaluare a vulnerabilității mamei și copilului în perioada perinatală în diverse contexte
- realizarea unei analize profunde a propriei practici: documentul conține „întrebări deschise” care să îi ofere fiecărui profesionist ocazia de a reflecta la propria muncă individuală sau în echipă

A) Specificitatea acestei etape în cadrul complexității proiectului CapevFair

„Evaluare” înseamnă orice instrument, practică sau strategie utilizată pentru a analiza și înțelege vulnerabilitatea în orice moment al oferii de asistență (la început, în timpul, la momente specifice ale oferii de asistență etc.)

În procesul ciclic al oferii de asistență analizat în cadrul acestui proiect și prezentat în schema de mai jos (schema 1), evaluarea cuprinde întreaga perioadă de oferire de asistență și este clar legată de fiecare dintre celelalte trei acțiuni:

- **Evaluarea în contextul definirii vulnerabilității:** eforturile conjugate pentru definirea vulnerabilității au demonstrat complexitatea unei asemenea noțiuni și nivelurile multiple pe care se structurează. În acest sens, cu toate că distincția din literatura de specialitate dintre diferitele genuri de evaluare (a serviciului, a competențelor parentale, a vulnerabilității copiilor) est eficientă, ea nu este suficientă pentru a reflecta actul de evaluare a proceselor care vulnerabilizează toți actorii implicați în oferirea de asistență, fie individual, fie în relațiile dintre ei. Instrumentele pe care le analizăm abordează toate aspectele acestei definiții. Mai exact: marea majoritate a instrumentelor au drept scop evaluarea vulnerabilității exprimate în poveștile utilizatoarelor și în relația dintre profesioniști și utilizatoare. Anumite instrumente sunt, de asemenea, utile pentru a depista și evalua vulnerabilitatea profesională și funcționarea instituțională.
- **Evaluarea în contextul acțiunii de identificare.** În ceea ce privește identificarea, evaluarea reprezintă o aprofundare a culegerii inițiale de informații prin intermediul instrumentelor de identificare a situațiilor vulnerabile.
- **Evaluarea în contextul acțiunii de acordare de asistență.** Înțelegerea și analiza vulnerabilității reprezintă o acțiune legată strict de practicile și de metodele de oferire de asistență; într-adevăr, printre elementele care necesită evaluare se regăsește adesea procesul de

Erasmus+

oferire de asistență, chiar și începând cu îndeplinirea sau nu a obiectivelor pe care și le propune asistența acordată. De pildă, această legătură transpare în următoarele întrebări:

- Ce se cunoaște despre situația diadei mamă-copil? Ce nu se cunoaște? Ce informații și perspective ne pot ajuta să construim o relație de ajutor și de intervenție mai bună?
- Trebuie readaptată asistența familială și/sau ghidarea asistenței?
- Trebuie elaborate luări de decizii și orientări spre servicii ale partenerilor și mamelor? Ce propuneri de acțiune se fac mamelor în interesul copilului și în funcție de dezvoltarea acestuia?

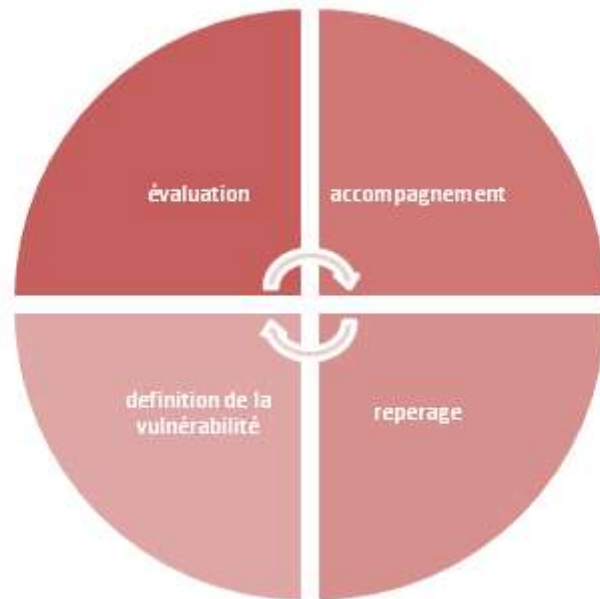
În general, se presupune că instrumentele de identificare, de evaluare și de oferire de asistență se întrepătrund și se suprapun în anumite faze ale oferirii de asistență.

În perioada de evaluare folosim anumite instrumente utilizate în fazele de identificare și **în timpul** oferirii de asistență. Această postură se bazează pe ideea că acțiunile și cunoștințele sunt integrate și inseparabile și deci că analiza situației reprezintă deja o practică de relație și de proximitate, un fel de intervenție.

Erasmus+

1. Schema proiectului CapevFair

B) Principalele modele și abordări de evaluare din cadrul instrumentelor

Ce abordări, teoretice și metodologice, sunt potrivite pentru a ajunge la o înțelegere aprofundată a situațiilor vulnerabile? Cum se poate îmbunătăți asistența având în vedere caracterul dinamic al acestora?

Iată mai jos o serie de abordări care par a fi comune mării majorități a instrumentelor propuse:

-ABORDĂRILE PARTICIPATIVE pun problema expertizei: cine evaluează? Și, **cu cine se evaluează vulnerabilitatea** pentru a contra expertiza verticală a profesionistului? (Donnet-Descartes și Dujardin 2012; Moret 2014)

- a) Aceste metode atribuie un rol activ utilizatoarelor în evaluare, considerându-le „competente” în ceea ce privește istoria lor personală, implicându-le în generarea și comunicarea cunoștințelor lor;
- b) Aceste metode pun bazele unei relații de recunoaștere reciprocă și de încredere care poate favoriza participarea, reală și informală, a subiecților la contexte socio-educative variate în care sunt implicați;
- c) Aceste metode se dovedesc capabile să favorizeze accesul la „propria voce” deoarece le permit mamelor și copiilor acestora să fie principalii beneficiari și dar și actori ai procesului de evaluare și nu doar obiectul acestuia.

Pentru acest lucru, este utilă împărtășirea cu toți subiecții implicați în procesul de evaluare a acțiunii de definire a criteriilor succesului și a rezultatelor așteptate ale intervenției; de asemenea, este util să li se permită utilizatorilor să își asume propria cale cu ajutorul profesioniștilor.

Așadar, obiectivitatea profesionistului corespunde unei părținiri conștiente a propriului punct de vedere, unei conștiințe a propriului imaginar și resurselor pe care le generează întâlnirea cu utilizatorul. După ce s-a operat distincția clară între subiect (care cunoaște) și obiect (care este

cunoscut/ă), diferențierea dintre o poziție obiectivă și una subiectivă, profesioniștii trebuie să adopte metode intersubiective care valorifică dimensiunea experienței și acordă atenție acțiunilor cotidiene ale fiecăruia.

În acest sens, procesul de evaluare este deja o formă de intervenție care poate valorifica capacitatea de a acționa a subiecților (provocând astfel responsabilizarea acestora) și de a-și promova conștiința de sine în sens larg, ținând seama și de discriminările prezente care limitează posibilitățile subiectului. În lucrul cu femeile și cu copiii, cu maternitatea și protecția copiilor, este important, astfel cum afirmă Beth Humphries, să se caracterizeze procesul cunoștințelor în termeni feminisți (Humphries 1999 în Shaw și Lishman). Această perspectivă permite recunoașterea faptului că sprijinul acordat mamelor este un loc de „angajament intelectual și politic care sfidează viziunile dominante ale lumii sau, în orice caz, considerate drept naturale, și generează în sânul grupurilor oprimate intuiții care, pentru subiecții dominanți, sunt, în realitate, inaccesibile”. (Humphries 1999: 152). În practica profesională, această luare de poziție intelectuală implică:

- valorificarea cunoștințelor femeilor, deoarece cunoștințele care nu pot fi recunoscute sau care nu sunt recunoscute nu pot fi considerate drept competență
- luarea în considerare a experiențelor femeilor, problematizându-le. Experiențele sunt plasate într-un context istoric precis, pe fondul raporturilor diverse și al nivelurilor multiple de putere. De exemplu, se poate analiza felul de a fi femeie și mamă în contextul constrângerilor grupurilor sociale de care aparțin și se poate investiga rolul serviciilor în generarea și menținerea modelelor feminine care influențează așteptările profesioniștilor în legătură cu „o mamă bună”, p.

O abordare participativă a evaluării care adoptă o perspectivă feministă și critică poate favoriza crearea de cunoștințe transformative” pentru subiecții implicați direct (utilizatori și profesioniști) care pot astfel dobândi o nouă conștiință de sine și a vulnerabilității în sistemul social mai larg.

-EVALUAREA CA PRACTICĂ REFLEXIVĂ: evaluarea reprezintă o componentă cu normă întreagă a practicii profesionale. Dulle și Mullender propun ca aceasta să nu fie considerată un moment izolat, fragmentar sau neintegrat în rutina muncii, ci ca un element holistic, capabil să dezvolte un proiect organic care susține profesioniștii în eforturile lor de a scoate la lumină raporturile de putere, procesele de schimbare în curs și propria intervenție cu deplină conștiință de sine.

- EVALUAREA COMPETENȚELOR PARENTALE ALE MAMEI: o parte a instrumentelor analizate se referă la evaluarea competențelor parentale. În acest caz, diada mamă-copil reprezintă punctul central al strângerii de informații care nu se bazează pe un model unic, ci care conține mai degrabă o multitudine de modele și de epistemologii:

1. modele centrate pe **profilul socio-cognitiv-afectiv al mamei**: de ex., capacitatea sa critică, capacitățile sale de reprezentare a copilului și a comportamentelor acestuia, modelul de atașament, stilurile emoționale, felul în care se raportează la propria copilărie și la proprii părinți, la patologiile afective, la starea sa de sănătate psihică și mintală, la interacțiunile cu lumea exterioară etc.
2. modele care iau în calcul **competențele de îngrijire** prin intermediul observării semnelor și comportamentelor
3. modele de înțelegere a **practicilor familiale**: acest lucru înseamnă recunoașterea familiilor drept subiecți care se construiesc în viața de zi cu zi prin intermediul „practicilor familiale”. Ce set de instrumente ne poate permite cea mai potrivită abordare a experienței familiale, a practicilor educative ale acestora în spațiul intim, a construirii de sensuri și culturi familiale, a strategiilor de expunere la exterior, a relației de deschidere și de angajament, sau de închidere și neîncredere, în relația cu mediul înconjurător? (Sità 2014).

Evaluarea competențelor parentale este un concept care, în modelele cele mai recente, a evoluat către ideea mai generoasă a analizei răspunsurilor parentale. Într-adevăr, ceea ce numim „competențele” părintelui reprezintă produsul emergent al unui sistem complex de factori individuali, relaționali, ecologici. Abordarea eco-sistemică ne amintește faptul că protecția copilului nu este legată doar de acțiunile părintelui, ci și de capacitatea (părinților, a altor actori, a sistemului ecologic) de a răspunde nevoilor fundamentale ale părinților. Parentalitatea este un ansamblu de funcții dinamice (Bornstein): acest lucru înseamnă că parentalitatea nu este o funcție monolitică, ci că un părinte poate răspunde în mod adecvat la anumite nevoi ale copilului, sprijinindu-se pe alți acotiri și resurse pentru alte funcții parentale (Lacharité et al., 2006). În această concepție complexă a parentalității, White (2005) ne amintește că la evaluarea competențelor părintelui nici un factor izolat (de exemplu, toxicomanie, boală psihiatrică...) nu poate fi considerat ca prevestind capacitatea parentală.

Dacă evaluarea nu se reduce la un simplu proces de verificare, de măsurare sau de monitorizare, practicile de evaluare a competențelor parentale și a relațiilor pe care o mamă le are cu copiii săi se bazează pe următoarele principii:

- concepte precum „rol” sau „competență” nu par a fi suficiente pentru a descrie maternitatea. Trebuie folosite noțiuni precum „dinamici” și „proces” pentru a **imagina mama nu doar ca îndeplinind roluri și funcții**, ci și ca pe un subiect-femeie care își inventează zilnic propria realitate. „Serviciile socio-educaționale care ajung să folosească metode de lucru și instrumente care le oferă acces în interiorul modului de viață al subiecților pun bazele intervențiilor comune și capabile de a se grefa pe existențele utilizatorilor și pe relațiile lor familiale” (Sità 2014)

- din punct de vedere sistemic, „un subiect nu este competent în sine, ci în funcție de context, de relațiile interpersonale, de com-poziții. În loc să ne gândim la competența unei mamei la singular, este mai util să o concepem în termeni de **competențe colective, rezultatul unei coordonări, al unei sinergii**. A fi sau nu competentă depinde de context, de un anumit gen de relație.” (Formenti 2008)

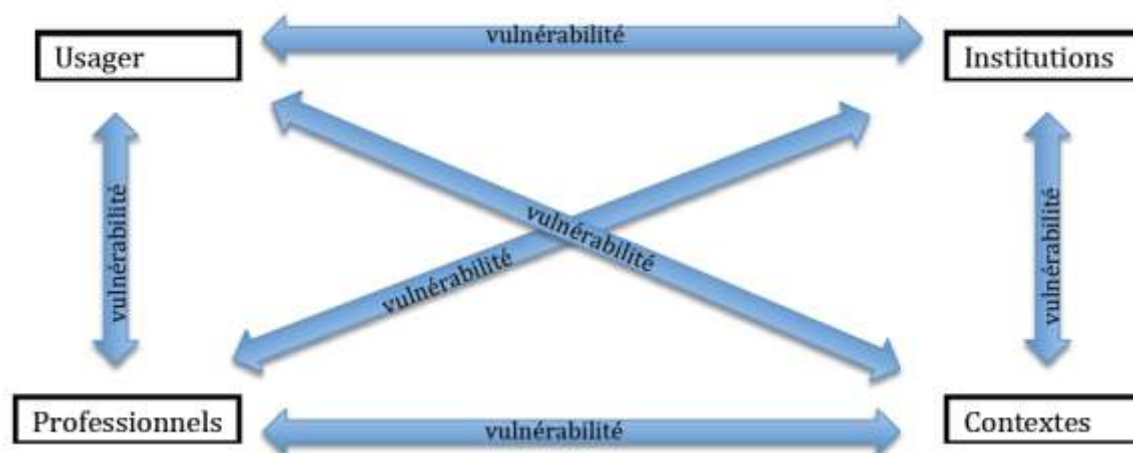
- pentru a evita un sistem de evaluare care poate provoca o neglijare instituțională (Cima 2009) profesioniștii folosesc categorii parțiale și etnocentrice sau centrate pe modelul cultural de referință al profesionistului însuși

Toate aceste abordări constituie un set complex de puncte de vedere care nu se exclud reciproc; dimpotrivă, dacă sunt combinate în mod rezonabil, pot duce la o înțelegere aprofundată a situațiilor de vulnerabilitate. Fiecare model are avantaje și limite. **Avantajele** se pot rezuma la posibilitatea de a numi și evidenția problemele care generează suferință și blocaje în dezvoltarea copilului și în relația mamei cu acesta. **Limitele** majore sunt: dificultatea constă în a înțelege sensul comportamentelor observate din exterior și al limitelor evaluării care, în orice caz, nu poate oferi decât „un clișeu, un instantaneu” al unui proces care este permanent dinamic și contextual.

În plus, aceste abordări analizează competențele psihologice, emoționale, cognitive și relaționale, fără a aprofunda aspectele contextuale. Astfel, întrebarea devine dublă: **cum se pot evalua competențele parentale ale mamei?** dar și **„în ce condiții învață o mamă să se recunoască ca atare și să acționeze în consecință?”** (Formenti 2008)

-ABORDĂRI ACOLOGICE: necesitatea de a pune în discuție contextele

Pentru definirea vulnerabilității, se pun în evidență toți subiecții implicați în situația de vulnerabilitate și în procesul de oferire de asistență, aceștia având relații bidirecționale cu contextele din care care fac parte. Astfel, este necesară menținerea **atenției** la context, adică la ansamblul relațiilor și apartenențelor instituționale și socio-afective a fiecărei persoane implicate în procesul de oferire de asistență.

Evaluarea vulnerabilității în relația dintre utilizator și context:

Elementul cheie îl reprezintă înțelegerea critică a realității sociale, adică condițiile de injustiție și raporturile de putere active, pentru a invita subiecții să realizeze acțiuni care le permit să își păstreze demnitatea.

Cât despre condiția copiilor, conform *Cadrul de evaluare a copiilor în dificultate și a familiilor acestora*, înțelegerea vieții copiilor trebuie să se situeze în contextul familiei (părinți, familia extinsă, *asistent*), al comunității și al culturii în care a crescut copilul. Astfel, evaluarea trebuie să aibă în vedere trei domenii:

- de ce are nevoie copilul pentru a crește și a se dezvolta;
- capacitatea părinților sau a *asistenților* de a avea reacții potrivite;
- familia extinsă și factorii de mediu.

Erasmus+

Interacțiunea dintre aceste trei domenii și maniera în care se influențează reciproc trebuie analizate cu atenție pentru a obține o imagine completă a nevoilor nesatisfăcute ale copilului și pentru a identifica cele mai bune reacții (Cadrul de evaluare a copiilor în dificultate și a familiilor acestora)

Evaluarea vulnerabilității în relația dintre operator și instituție/context

Profesioniștii fac parte din instituții, iar munca lor se circumscrie unor categorii profesionale. Aceste legături și aceste cadre de intervenție reprezintă o sursă importantă de informații și de resurse care hrănesc identitatea profesioniștilor și merită să fie luate în calcul, deoarece în procesele de evaluare:

- profesioniștii sunt obligați să respecte legile și protocoalele aprobate
- activează paradigme interpretative disciplinare

Există și o serie de riscuri:

-când profesionistul nu reușește să facă o mediere „corectă” între norme și complexitatea situației utilizatorului, se pot observa efecte de **victimizare secundară** (Cima 2009), și anume: instituția încetează să fie un organ care tutelează și protejează utilizatorul deoarece funcționarea sa tinde dimpotrivă să reproducă, în mod paradoxal, dinamicile de penalizare pentru persoanele deja vulnerabile. De exemplu, este vorba despre situații în care, pentru gestionarea unor cazuri complexe, profesioniștii își concentrează instrumentele pe aplicarea normelor, fără a lua în calcul în mod corespunzător condițiile utilizatorilor și posibilitățile de construire a unui proiect personalizat.

- **Maltratarea teoretică.** Acest concept a fost elaborat de către psihoterapeuta Françoise Sironi. Definiția sa a fost readaptată aici la temele proiectului CapevFair. Noțiunea de maltratare teoretică „servește la caracterizarea, pe de o parte, a inadecvării teoriilor folosite la tratarea problemelor utilizatorilor, de cealaltă parte, a inadecvării practicilor cu care profesioniștii pretind că tratează pacienții folosind instrumentele lor disciplinare. (...) Maltratarea teoretică are locuri de urgență precise, mai precis locuri de interfață între lumile culturale. Ea are consecințe

vizibile în mod direct nu doar la pacienți, ci și la profesioniști. Cinismul profesional, precum și epuizarea profesională (*burn out*) pot fi analizate din această perspectivă.” (Sironi 2003)

În plus, trebuie să se țină seama de condițiile de **precaritate a muncii** în ceea ce privește contractele și norma de lucru care pot influența calitatea asistenței oferite. Acest ultim aspect a fost pus în evidență în special de profesioniștii italieni și români.

ABORDARE MULTIDISCIPLINARĂ

Pentru ca procesul de evaluare să fie un instrument eficient de analiză și de înțelegere a vulnerabilității, acesta se caracterizează prin:

- multidisciplinaritate sau o serie de abordări multiple ale familiei: istorice-culturale, antropologice, sociopolitice, pedagogice și medicale
- integrarea între cercetare, evaluare și intervenție socială pentru a obține o ciclicitate de informație-acțiune-reflecție

C) Analiza instrumentelor pentru a scoate la lumină aspectele complementare și diferențele

Pe baza acestor abordări teoretice și a întrebărilor pe care le stârnește, următoarea secțiune propune o analiză a instrumentelor pe care le folosește fiecare țară în practicile sale profesionale. Fiecare partener de teren a fost invitat să reflecteze la activitatea sa profesională de zi cu zi și să descrie instrumentele principale de evaluare răspunzând la următoarele întrebări: cine evaluează, unde, ce se evaluează și cum.

Există așadar o eterogenitate de instrumente influențată de varietatea contextelor din cadrul acestui proiect. Tema comună a vulnerabilității femeilor în perioada perinatală parcurge toate instrumentele și se concretizează în funcție de grupurile sociale aflate în atenția fiecărui partener:

fetele care devin mame în adolescență, mamele migrante, prostituatele și adesea victimele traficului de persoane, femeile / mamele și copiii acestora săraci, mamele cu probleme de toxicomanie.

Cu toate că specificitatea practicilor de evaluare a muncii cu fiecare grup țintă este de netăgăduit, efortul analizei ne determină să subliniem aspectele în comun și transversalitatea anumitor practici transformate, dar totuși foarte similare, de la o țară la alta.

Această analiză ni se pare utilă în special pentru că suscită discuții și consolidează munca de reflecție a profesioniștilor: accesul la răspunsuri diferite elaborate în contexte diverse permite o perspectivă reînnoită asupra activității noastre cotidiene și deschiderea de noi orizonturi.

Unde se evaluează vulnerabilitatea

	Comunitate de primire mamă și copii	Centrul extern de sănătate mintală pentru copii și tineret	Biroul asistentului social	Spațiu semi-formal¹
--	--	---	---	---------------------------------------

¹ Acesta este un context instituțional „deschis”. Femeile au acces liber, fără a fi neapărat nevoie de invitație din partea serviciilor sociale sau de programare. În acest context acționează nu doar profesioniști (asistente sociale, mediatore culturale etc), ci și ne-profesioniști (de exemplu: femei apăsând aceleași comunități lingvistice ca mama etc). Prezența mai multor femei - profesioniști și neprofesioniști - oferă posibilitatea acordării de asistență care nu urmează un protocol rigid, recreând un context mai larg al maternității, în care mama este sprijinită în competența sa maternală.

Intervenție video (Spania)	x (în grija Administrației)	x			
Raport tutorial monitorizare (Spania)	x		x		
Fișier tutorial (Spania)	x		x (în rețea cu instituțiile socio-educative)		
Indice de gravitate a dependenței (Franța)	X		X		
Foiaia de parcurs de observare a interacțiunilor mamă-copil (Franța)	x		X		
Formularul de identificare a riscurilor (România)	x		X (în rețea cu instituțiile socio-educative)		

Erasmus+

Anchetă socială (România)			X (în rețea cu instituțiile socio-educative)	
Raport de evaluare inițială (România)			x (în rețea cu instituțiile socio-educative)	
Ghid de identificare și strângere de date privind viața zilnică și istoricul personal (Italia)				x centrul intercultural al femeilor (care este și biroul asistenței sociale)
Ghid de identificare și strângere de date privind dezvoltare sentimentului de vulnerabilitate (Italia)				x centrul intercultural al femeilor (care este și biroul asistenței sociale)
Instrument de evaluare a vulnerabilității (Italia)	x		x	

Erasmus+

În cea mai mare parte a cazurilor, evaluarea are loc în **spații de proximitate, participând utilizatori și profesioniști**, mai precis centre specializate, birouri și **mai ales centre de primire a mamelor și copiilor acestora**. Aceste spații aparțin serviciilor sociale publice sau sunt gestionate de asociații, ONG-uri sau particulari.

Anumite luări în evidență sunt impulsionate de către o autoritate (medicală, judiciară..) și pot fi recomandate sau impuse. În alte cazuri, prezentarea la astfel de servicii poate fi inițiativa femeilor vulnerabile însele, în perioada perinatală, iar câteodată răspunde la principiul liberului acces.

În orice caz, toate aceste luări în evidență (chiar și cele mai puțin formale) necesită întotdeauna cel puțin managementul expert al unui asistent social (managementul vieții grupului). Spațiile de primire cele mai puțin formale, la care accesul este liber, pot constitui un spațiu terț între instituții și utilizatori.

-Utilizarea instrumentelor de evaluare sensibile la context provoacă preferințe pentru centrele de primire a mamelor și copiilor datorită **caracterului central acordat vieții de zi cu zi**. În acest sens, instrumentele pot fi regrupate pe două axe:

- a) evaluarea se bazează pe **observarea vieții zilnice** (mese, schimbat, joacă, baie) de către profesioniști cu acordul mamei/fără acordul mamei
- b) evaluarea se bazează pe **povestirea** de către mamă/copii a **vieții lor zilnice**

În plus, se acordă o mare importanță stabilirii de legături cu centre externe specializate, cu rețeaua serviciilor sociale și cu toate instituțiile socio-educative, ceea ce confirmă **structura multi-situată și multidisciplinară** a evaluării.

CINE evaluează

	Utilizator	Educator/ asistent social	Echipe de profioniști	Supravegherul extern	Neprofesionist	Psihoterapeut
Intervenție video (Spania)	x	X	x	x		x
Raport tutorial de monitorizare (Spania)						
Fișier tutorial (Spania)	x	x (cu director)				X terapeut familial
Indice de gravitate a dependenței (Franța)	x evaluare sugestivă			x		

Foia de parcurs de observare a interacțiunilor mamă-copil (Franța)		x un profesionist sau 2 profesioniști, după care se confruntă observațiile respective	x			
Formularul de identificare a riscurilor (România)	x completat împreună cu familia	X		în colaborare cu specialiștii care intră în contact cu copilul (medic de familie, profesori, asistent medical, preot, specialiști ONG-uri, polițist, mediator sanitar, mediator școlar)		
Anchetă socială (România)		X				
Raport evaluare inițială (România)		X				
Instrument de evaluare a		X				X psiholog

vulnerabilității (Italia)						
Ghid de identificare și strângere de date privind viața zilnică și istoricul personal (Italia)	x	X	x	x supraveghetor etnclinic	x	
Ghid de identificare și strângere de date privind dezvoltare sentimentului de vulnerabilitate (Italia)	x	X	x	x supraveghetor etnclinic	x	

Ce voci sunt efectiv ascultate atunci când se analizează și înțelege situația unei mame și a copiilor acesteia?

Evaluarea reprezintă un **proces cu perspective multiple** care implică un număr variabil de actori.

Toate instrumentele se bazează pe depășirea dualității (profesionist/utilizator) în favoarea compunerii de puncte de vedere diversificate. Acest tip de evaluare, care este câteodată un fel de anchetă realizată de asistentul social (**anchetă socială**), poate conduce la elaborarea unui **raport global /registru global** capabil să reflecte continuitatea asistenței acordate fiecărei mame în diferite contexte implicate.

Ce **asimetrii** se pot stabili sau evidenția în relația dintre **profesioniști și utilizatori**? În primul rând, profesioniștii dobândesc conștiința faptului că deținerea unei funcții din care se analizează și din care se definesc nevoile celorlalți reprezintă o formă de putere; păstrând limitele, este

important ca profesioniștii să fie dispuși să se deschidă și să împartă această formă de putere atunci când oferă servicii și în evaluările lor. Ne putem întreba: în relația dintre mamă, copii și profesioniști, cum se configurează relația dintre regulile de interacțiune (oferirea posibilității de a exprima, puterea în definirea și utilizarea categoriilor, limbajele utilizate, specializate sau nu) și practicile educative și evaluative implementate? Cum influențează interacțiunile practicile educative și evaluative implementate, în relația dintre mamă, copii și profesioniști?

Echipa noastră de profesioniști afirmă că este necesar:

- să renunțăm la puterea interpretării,
- să refuzăm să vorbim în locul celuilalt,
- să înțelegem punctul de vedere al interlocutoarei, **realitatea pacientului, a punctului său de vedere,**
- să înregistrăm factorii importanți ai istoricului său personal,
- să ne poziționăm în registrul rezonanței: în limitele posibilului, este foarte importantă reluarea conversației pe baza a ceea ce simțim sau gândim. În timpul întrevederii, femeia oferă propria interpretare a procesului de luare în evidență și ajunge să elaboreze și să identifice condițiile de bunăstare, în contrast cu cele de vulnerabilitate. Este vorba de o conștientizare.

Astfel, abordarea anumitor instrumente este participativă: obiectivele, progresele, punctele pozitive și transformările situației sunt verificate și evaluate împreună cu mama. De exemplu, se cere întotdeauna acordul mamei pentru a filma, înregistrările sunt vizionate împreună cu ea și sunt comentate în prezența specialiștilor.

Așadar, fiecare profesionist trebuie să își definească modalitățile de evaluare: **care sunt factorii care determină sau nu necesitatea de a cădea de acord împreună cu mama în ceea ce privește folosirea anumitor instrumente?** Care este valoarea obiectivității? Dacă mama știe că este observată când este copilul său, ce fel de procese performative sau de inhibare emotivă pot avea loc? Cum se pot analiza?

În orice caz, profesioniștii se obligă să păstreze confidențialitatea datelor.

- În cazul special al ASI (indicele de gravitate a dependenței), care evaluează nu doar dificultățile de dependență ale persoanei, ci și situația sa globală (viață afectivă, psihică, judiciară...), instituția poate alege să facă apel la o persoană din exterior pentru a efectua evaluarea, pentru ca

Erasmus+

profesionistul să nu trebuiască să se ocupe de tot: întrebările sunt precise, directe și câteodată un pic intruzive. Ar putea fi complicat, atât pentru îngrijitor, cât și pentru rezidentă, să poarte discuții în acest mod, prin întrebări directe, cu privire la aspecte intime ale vieții persoanei respective și să trebuiască ulterior să trăiască împreună (pacienta poate fi supărată pe îngrijitor, în mod conștient sau inconștient, pentru că a obținut astfel de informații și se poate naște astfel o relație specială, mai precis rezidenta să se simtă prinsă în cursă. Nu pacienta a ales momentul destăinuirilor, ea nu a făcut decât să răspundă la întrebările pe care profesionistul, adică autoritatea, i le-a pus.

-În marea majoritate a cazurilor, educatorii sunt responsabili cu practicile de evaluare. În locurile semiformale de oferire de asistență, este posibil să intervină atât profesioniști (asistente sociale, mediatore culturale etc), cât și neprofesioniști (de exemplu: femei aparținând aceleiași comunități lingvistice ca mama etc). Prezența mai multor femei - profesioniste și neprofesioniste – deschide posibilitatea unui proces de evaluare care nu urmează un protocol rigid, recreând un context mai larg al maternității, în care mama este sprijinită în competența sa maternală sau în exprimarea competenței sale materne.

Ce se evaluează?

	relația și atașamentul mamă-copil	legătura afectivă mamă-copil	dezvoltarea psiho-afectivă a copilului / bunăstarea copilului /nevoile copilului	dezvoltarea psihomotorie a copilului	viața socială a mamei (educație, activitate profesională, relații sociale)	sănătatea mamei	viața sexuală a mamei	evoluție și obiective/ asistență personalizată/ relația familie-serviciu
Intervenție video (Spania)	atenție acordată aspectelor pozitive	x	x	x	x	x		
Fișier tutorial (Spania)					x	x		x
Raport tutorial monitorizare (Spania)	x	x	x	x	x	x	x	x

Indice gravitate dependență (Franța)	x				x	x	x	x
Foia de parcurs de observare a interacțiunilor mamă-copil (Franța)	x x capacități parentale legate de: securitate, afecțiune, stimulare, îndrumare, stabilitate	x	x	x	x	x		x
Raport de evaluare inițială (România)					x	x		x
Anchetă socială (România)					x	x		x
Formular de identificare a			x	x	x	x		

riscurilor (România)								
Ghid de identificare și strângere de date privind viața zilnică și istoricul personal (Italia)					x	x	x	x
Ghid de identificare și strângere de date privind dezvoltare sentimentului de vulnerabilitate (Italia)					x	x	x	x
Instrumente de evaluare a vulnerabilității (Italia)	x	x	x	x				x

Procesele de evaluare permit strângerea de date privind vulnerabilitatea care caracterizează situația și luarea în evidență a cuplului mamă-copil. Marea majoritate a acestor informații au un caracter calitativ, deoarece sunt greu măsurabile (există totuși o tentativă de cuantificare în utilizarea chestionarelor care utilizează scări, numere sau semnele + și -); de asemenea, aceste informații pot fi și sub formă de imagine sau de povești, de conversații, de înregistrări.

Informațiile strânse pot fi clasificate în: **objective**, verificabile (dozaje biologice /dosar clinic) și **subiective**, care abordează realitatea pacientului din punctul de vedere al utilizatorului. Chiar dacă orice instrument de evaluare ia în considerare sănătatea mamei și a copilului, trebuie subliniat faptul că această clasificare este potrivită mai ales când mama are o problemă clinică (ia medicamente etc).

În general, dacă profesionistul renunță la rolul său de putere, el renunță la sarcina de a verifica corespondența dintre funcționarea cuplului mamă-copil și un model abstract și adesea inaccesibil: este posibilă inițierea **unui efort intersubiectiv**, aflat la răscrucea dintre punctele de vedere și rezonanțele dintre experiențele trăite și imaginația operatorilor și utilizatorilor, un efort comun de găsire a unui sens:

„a se defini” și „a fi definit” sunt două dimensiuni care se intersectează permanent. De exemplu, calitatea de părinte nu este separabilă de rolul său social, de faptul de a fi văzut și recunoscut ca părinte, astfel cum a demonstrat Delens Ravier în cercetarea sa asupra părinților care se îndepărtează de copiii lor aflați în plasament. În procesul de îndepărtare, aceste mame și acești tați, evaluați drept incapabili să se ocupe de proprii copii, suferă totuși un șoc identitar pe care autoarea îl leagă de faptul de a fi părinte sau de a fi considerat părinte, chiar și incapabil, constituia o ancorare identitară pentru acești adulți care se trezesc că nu mai sunt părinți, deși ei continuă să se considere tați și mame (Delens Ravier, 2003).

Acest caz, precum și multe altele mult mai puțin tragice, demonstrează cât este de important rolul activ jucat de servicii (care primesc, susțin, formează, evaluează, elaborează documentații privind familiile) în dialectica dintre dimensiunile interioare și exterioare proprii oricărui nucleu familial. (...) A se prezenta, a povesti (sau a nu povesti), a se întreba ce gândesc operatorii despre „noi”, a căuta feed-back privind felul de a fi părinte, un copil care spune din cine este compusă familia sa, reprezintă toate acțiuni care contituie terenul concret pe care se desfășoară relația dintre părinți și profesioniști (Formenti 2008).

Efortul intersubiectiv permite înțelegerea aprofundată a situației de vulnerabilitate:

- cu privire la calitatea relației dintre mamă și copiii acesteia
- rezultă o cunoaștere mai globală a subiectului menită să descopere alte vulnerabilități, dincolo de cele pentru care ele s-au adresat serviciului
- profesionistul observă și observă propria muncă și propria instituție, rețeaua de servicii.

În anumite situații, acesta este nevoit să redacteze **un raport de evoluție** în care să explice **etapele parcurse** până în prezent (de pildă: vizite la domiciliu, conversații telefonice, sesizări (ale altor instituții publice care pot oferi informații cu privire la familie; cereri/solicitări scrise către membri ai familiei extinse, întâlniri cu familia/consilierea familiei) și toate **obiectivele noi și ieșite din comun** (obiective neîndeplinite, obiective noi). Uneori, plecând de la obiectiv se evidențiază metodologia aplicată, elementele cele mai remarcabile ale luării în evidență în legătură cu acest obiectiv, evaluarea pe care o putem face în legătură cu acesta și măsurile corective care au fost adoptate. Profesionistul face un bilanț: Cum se poate îmbunătăți asistența oferită?

Cum se face evaluarea

	Întâlnire structurată semi/structurată	Conversație informală	Poveste privind propria persoană	Observație directă/evaluarea terenului	Video	Chestionar calitativ	Cercetare socială /strângere de date
Raport de evaluare inițială (România)	x	x		x			
Formular de identificare	x			x			x

a riscurilor în familiile cu copii (România)							
Anchetă socială (România)	x			x			x
Indice gravitate dependență (Franța)	x					x	
Foaia de parcurs de observare a interacțiunilor mamă-copil (Franța)				x	x		
Intervenție video (Spania)	x				x		
Fișier tutorial (Spania)	x	x					x
Raport tutorial monitorizare (Spania)	x						
Ghid de identificare și strângere de date privind viața zilnică și istoricul personal (Italia)	x	x	x				x
Ghid de identificare și	x	x	x				x

strângere de date privind dezvoltare sentimentului de vulnerabilitate (Italia)							
Instrument de evaluare a vulnerabilității	x						x

Metodologiile pot fi de patru genuri:

a. Metode narative bazate pe conversații/întâlniri

a.1 întâlnire (semi structurată)

a.2 povestire orală /conversație informală

b. Tehnici vizuale

b.1 observație directă

b.2 instrument video

c. Metode cantitative

auto/evaluare a stării de sănătate

d. Cercetare: strângerea de date

Practicile de observație sunt în special de natură calitativă, cu excepția instrumentului de evaluare a ASI.

A evalua înseamnă a observa? Cum poate reprezenta observația o resursă pentru procesele de evaluare? (Tanner La Riche 1999 : 193 în Shaw)

În ce măsură natura și obiectivele observației sunt influențate de tradițiile epistemologice ale observatorului?

Riscurile majore ale observației constau în „recunoașterea celuilalt” în conformitate cu două paradigme:

1) modelul lipsurilor

acest model se bazează pe idee de „a-l umple pe celălalt” pentru ca inegalitatea să dispară și celălalt să devină „egal cu”. Privirea profesionistului este orientată către strângerea de informații privind lipsurile utilizatorului: lipsa hainelor, modul de a vorbi, modul de a îngriji copiii. Lipsa în marchează pe celălalt cu un minus și nu cu un plus. (Cima 2009)

2) cunoștințele „despre” celălalt

Atunci când profesioniștii primesc informații filtrate prin propriile prejudecăți sau cunoștințe, evaluarea se limitează la construirea unui discurs despre celălalt: nu este o întâlnire reală, ci ne întâlnim doar cu ceea ce doream să confirmăm. Celălalt este acoperit de cunoștințe privind vulnerabilitatea și cultura sa (Cima 2009), orientându-ne percepția asupra utilizatorului în funcție de categoriile de clasificare existente în serviciile sau instituțiile din care provenim.

Observația joacă un rol foarte important în practica evaluării. Iată trei elemente cheie: conștiința lucrurilor implicite și a modelelor culturale de observare a profesioniștilor, rolul observatorului care favorizează reflecția și reflexivitatea, capacitatea sa de a sesiza informații complexe la multe niveluri. În acest model de observare:

- profesionistul este inclus în procesul de observare, subliniind subiectivitatea inevitabilă. Acesta este conștient de efectele potențial oprimate ale rolului său.

- se alege o perspectivă holistică: observarea se situează în interiorul istoriei și al tuturor evenimentelor și proceselor la care asistă observatorul încă de la început în timpul oferi asistenței, fără a izola comportamente precise decontextualizându-le.

Cu toate acestea, este posibilă utilizarea unui *zoom*: un instrument care permite apropierea sau îndepărtarea de obiectul observat (Tanner și La Riche 1999: 192)

- observarea este în funcție de responsabilizare și subliniază aspectele pozitive

Erasmus+

Metodele orale (conversație/întâlnire) se bazează pe rezultate (schemă/ghid) și pe un raport scris al întâlnirii care să cuprindă nu doar spusele și faptele, ci și gândurile, impresiile și sentimentele: cum s-a desfășurat întâlnirea? Ce am spus și ce tehnici am folosit? Cum a reacționat interlocutoarea mea?

Concluzii

- Evaluarea este văzută în mare măsură ca un proces calitativ și nu se reduce la operațiunile de verificare sau de monitorizare. Totuși, datele cantitative pot fi utile pentru evaluarea stării de sănătate a subiecților implicați în oferirea de asistență.
- Pentru a contracara expertiza verticală a profesioniștilor, practicile se bazează pe o obiectivitate care corespunde unei părținiri conștiente a propriului punct de vedere, unei conștiințe a propriului imaginar și resurselor pe care le generează întâlnirea cu utilizatorul. Evaluarea promovează reflexivitatea.
- Angajamentul luat privind crearea de practici participative, multisituate și multidisciplinare: trebuie să renunțăm la puterea de interpretare, să refuzăm să vorbim în locul celuilalt și să preferăm abordări în care toate vocile implicate în oferirea de asistență să poată juca un rol. Evaluarea reprezintă un **proces cu perspective multiple** care implică un număr variabil de actori.

- Alegerea unei perspective holistice: evaluarea ia în considerare istoria (utilizatoare și instituțională) în ansamblul său, fără să izoleze comportamente precise decontextualizându-le. Evaluarea implică deci diferite aspecte ale vieții: biologice, psihoafective, culturale, sociale, economice, instituționale.
- Considerarea unor competențe ca fiind rezultatul unor condiții, relații și contexte.
- Evaluarea reprezintă o practică care favorizează crearea de cunoștințe transformative pentru subiecții implicați direct (utilizatori și profesioniști), care pot astfel dobândi o nouă conștiință de sine, a vulnerabilității și a forțelor.

F)Bibliografie

Cima Rosanna, *Incontri possibili. Mediazione culturale per una pedagogia sociale*. Carocci, Roma 2009.

Elisabeth Donnet-Descartes e Danielle Dujardin, *Evaluer avec les usagers*, Presse de l'ehesp, 2012.

Formenti Laura, “Genitorialità (in)competente? Una rilettura pedagogica” *Rivista Italiana di Educazione Familiare*, n.1, 2008, pp.78-91

Department of Health, Department for Education and Employment, Home Office, *Framework for the Assessment of Children in Need and their Families*, 2000.

Whitney Moret, *Vulnerability Assessment Methodologies: A Review of the Literature*, report was produced under United States Agency for International Development (USAID), 2014

Ian Shaw et Joyce Lishman, *Evaluation and Social Work Practice*. Ian Shaw and Joyce Lishman Sage Publications: London 1999

Val Gilles Meeting parents' needs? Discourses of 'support' and 'inclusion' in family policy, “Critical Social Policy” 2005

Barnes Mariam e Ric Bowl, *Taking Over the Asylum. Empowerment and Mental Health*, Palgrave, 2000.

Sità Chiara, ““Fare” famiglia. Sfide di metodo per comprendere i legami familiari in mutamento”, n L. Formenti, a cura di, *Sguardi di famiglia. Tra ricerca pedagogica e pratiche educative*, Milano, Guerini 2014.

Sironi Françoise, Maltraitance théorique et enjeux contemporains de la psychologie clinique, *Pratiques Psychologiques*, "Les Nouveaux défis éthiques", n° 4, 2003, 3-13

Cofinancé par le
programme Erasmus+
de l'Union européenne

Autorul este singurul responsabil pentru acest material, Comisia nu răspunde de eventuala utilizare a informațiilor cuprinse în el.

©capeVfair -2017

Erasmus+

